

Wyrok z dnia 29 września 2005 r.

II PK 24/05

Naprawienie szkody powstałej w wyniku wypadku przy pracy pracownika fizycznego, polegające na pokryciu kosztów przygotowania do innego zawodu (art. 444 § 1 k.c.), nie obejmuje kosztów podjęcia oraz ukończenia studiów wyższych i wyczerpuje się w pokryciu kosztów nauki w szkole policealnej.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 września 2005 r. sprawy z powództwa Adama B. przeciwko Fabryce Ceramiki Budowlanej Waclaw J. Spółce z o.o. w S. o zadośćuczynienie i odszkodowanie, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 9 września 2004 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, uwzględniając częściowo wyrokiem z dnia 9 września 2004 r. apelację strony pozwanej Fabryki Ceramiki Budowlanej „Waclaw J.”, Spółki z o.o. w S., obniżył zasądzone wyrokiem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu z dnia 19 stycznia 2004 r. na rzecz powoda Adama B. zadośćuczynienie z kwoty 100.000 zł do kwoty 96.117 zł oraz ograniczył kwotę, którą strona pozwana miała wyłożyć na koszty przekwalifikowania powoda z 65.000 zł do kwoty 8.245 zł.

Powód był zatrudniony u pozwanego w charakterze operatora zespołu taśmociągów. Wskutek wypadku przy pracy w dniu 10 stycznia 2001 r. utracił prawą rękę i stał się całkowicie niezdolny do pracy w wyuczonym i wykonywanym zawodzie tokarza. Przed wypadkiem podjął naukę w Liceum Ogólnokształcącym dla Dorosłych w P. i w kwietniu 2003 r. zdał egzamin dojrzałości, a od września kontynuował naukę w dwuletniej Prywatnej Szkole Policealnej dla Dorosłych w kierunku obsługi ruchu tury-

stycznego. Żądał od pozwanego pokrycia kosztów dalszej nauki aż do uzyskania magisterium w zawodzie związanym z obsługą ruchu turystycznego lub informatyka.

Sąd pierwszej instancji żądanie to uwzględnił, uznawszy, że wyłożenie przez zobowiązanego do naprawienia szkody sumy na koszty uzyskania nowego zawodu - oparte na art. 444 § 1 k.c. - jest uzasadnione zarówno w zakresie kosztów ponoszonych przez powoda od września 2003 r. w trakcie trwającej 2 lata nauki zawodu w szkole policealnej, na które składały się opłaty (czesne), koszty dojazdu do szkoły, zakupu podręczników, wpłaty na komitet rodzicielski, jak i kosztów kontynuowania w przyszłości, trwającej 6 semestrów, nauki w wyższej uczelni poza województwem o celem uzyskania magisterium. W te koszty Sąd wliczył chesne, zakup podręczników, wynajem mieszkania, dojazd na uczelnię oraz wyżywienie. Uwzględniając roszczenie w tym zakresie w całości, zasądził na rzecz powoda kwotę 65.000 zł.

Sąd Apelacyjny, oddalając roszczenie w zakresie nauki na studiach wyższych, stwierdził, że powód uzyska nowy zawód już po ukończeniu szkoły policealnej i z nabytymi kwalifikacjami będzie mógł podjąć pracę w charakterze „pracownika umysłowego”, zatem pokrycie przez stronę pozwaną kosztów nauki w tej szkole wyczerpuje ciążący na niej obowiązek naprawienia szkody w zakresie wyznaczonym w art. 444 § 1 k.c.

Kasacja powoda, skierowana przeciwko orzeczeniu w zakresie oddalenia powództwa o wyłożenie kosztów przekwalifikowania zawodowego do ukończenia studiów (co do kwoty 56.755 zł), została oparta na podstawie naruszenia art. 444 § 1 k.c. „polegającego na uznaniu”, że obowiązek naprawienia szkody przewidziany w tym przepisie wyczerpuje pokrycie przez stronę pozwaną kosztów nauki w szkole policealnej, „podczas gdy nie ulega żadnej wątpliwości”, że pozwany - ze względu wybraną przez powoda drogę nabywania nowych kwalifikacji - ma obowiązek wyłożenia z góry sumy pieniężnej potrzebnej na koszty kształcenia w szkole wyższej. Skarżący przyznał, że po ukończeniu szkoły policealnej uzyska kwalifikacje pracownika ruchu turystycznego, lecz zarzucił, iż nie będą one wystarczające do znalezienia pracy przy istniejącym bezrobociu.

Wnioski kasacji obejmowały zmianę wyroku w zaskarżonej części i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty, co do której Sąd drugiej instancji oddalił powództwo, z ustawowymi odsetkami od dnia 1 września 2003 r. lub jego uchylenie w tej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W zespole roszczeń zmierzających do kompensacji szkody, obejmujących wszelkie koszty wynikłe z uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, w art. 444 § 1 k.c. wyodrębniony został obowiązek zobowiązanego do naprawienia szkody na osobie pokrycia kosztów przygotowania do innego zawodu, jeżeli poszkodowany stał się inwalidą. Chodzi o wydatki zmierzające do ograniczenia lub zniesienia szkody, które zobowiązany powinien wyłożyć z góry w celu ograniczenia lub wyłączenia uszczerbku majątkowego poszkodowanego, gdy bowiem nie jest możliwy jego powrót do dawnego zawodu, musi - przez uzyskanie nowych kwalifikacji - znaleźć możliwość podjęcia pracy zarobkowej w jego zmienionym, wskutek wypadku, stanie fizjologicznym.

Problem ujęty w kasacji dotyczy zakresu tego rodzaju odpowiedzialności, więc wymaga rozważenia na tle ogólnych zasad odpowiedzialności z tytułu szkody na osobie. Konieczne jest stwierdzenie, że - z jednej strony - naprawienie szkody wynikłej z uszkodzenia lub wywołania rozstroju zdrowia obejmuje wszelkie wyniki z tego powodu koszty (art. 444 § 1 zdanie pierwsze k.c.), lecz - z drugiej - odpowiedzialność ta nie może wykraczać poza granice zakreślone w art. 361 k.c. i musi mieścić się w ramach normalnych następstw działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. Sprawca szkody zobowiązany jest więc do wyrównania koniecznych kosztów przygotowania zawodowego poszkodowanego, który stał się niezdolny do pracy jedynie wówczas, gdyby poszkodowany ponosił je tylko dlatego, że uległ wypadkowi, gdyż tylko w takim zakresie koszty przekwalifikowania zawodowego stanowią normalne następstwo szkody na osobie; ustalenie, że dany fakt nie stanowił *conditionis sine qua non* eliminuje odpowiedzialność. Przy tych założeniach roszczenie skarżącego jest żądaniem wyrównania skutków niemających związku z wypadkiem, którego normalnym następstwem była utrata zdolności do wykonywania wyuczonego i wykonywanego zawodu tokarza. Sądy nie dokonywały ustaleń w zakresie rozmiaru zachowanej przez powoda zdolności do innych prac fizycznych (dla osób jednoręcznych) i nie kwestionowały konieczności jego przekwalifikowania przez uzyskanie zawodu niezwiązanego z wykonywaniem pracy fizycznej (pracownika obsługi ruchu turystycznego).

Koszty przygotowania do innego zawodu, które na podstawie art. 444 § 1 k.c. z góry powinien wyłożyć sprawca inwalidztwa poszkodowanego wskutek wypadku przy pracy pracownika fizycznego, nie obejmują podjęcia i ukończenia studiów wyższych, szkoda wyrażana jest bowiem za pomocą różnicy, jaka wynika z porównania stanu, który istniał i mógł się wytworzyć ze stanem, który powstał wskutek zdarzenia wywołującego zmiany w dotychczasowym stanie rzeczy. Trafnie Sąd drugiej instancji uznał, że żądanie powoda wykracza ponad poniesioną szkodę i ograniczył zakres odpowiedzialności pozwanego do pokrycia kosztów restytucji zdolności do uzyskiwania środków do życia własną pracą oraz uznał, że efekt ten nastąpił już po ukończeniu przez skarżącego szkoły policealnej. Koszty dalszego kształcenia celem uzyskania wyższych kwalifikacji w zawodzie nie mogą obciążać pozwanego, gdyż nie pozostają już w związku z utratą zdrowia przez skarżącego.

Odszkodowanie wyznaczone jest funkcją kompensacyjną, czyli wyrównaniem doznanego uszczerbku w zakresie, który odpowiada ściśle wyrządzonej szkodzie, a w konsekwencji uczynieniu zadość postulatowi sprawiedliwości. Wyłożenie przez zobowiązanego do odszkodowania określonej sumy na przekwalifikowanie ma osiągnąć restytucję poprzedniego stanu zdolności funkcjonowania poszkodowanego w społeczeństwie, co oznacza, że poszkodowany nie może żądać odszkodowania ponad straty, które poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 4 maja 1934 r., C.III. 319/33, Zbiór Urzędowy 1935, poz. 2).

Odszkodowaniu przypisuje się wprawdzie również funkcję represyjną, lecz skarżący tej właśnie funkcji nie uwypuklał i pokrycia kosztów wyższego wykształcenia nie żądał tylko dlatego, że miał zamiar powiększenia i tak dolegliwego obowiązku zobowiązanego naprawienia szkody. Należy również pamiętać, że mimo ujemnych ocen społecznych wiążących się z zaniedbaniami w zapewnieniu pracownikom bezpiecznych warunków pracy, celem przepisów Kodeksu cywilnego dotyczących odpowiedzialności odszkodowawczej nie jest karanie, lecz kompensowanie powstałych szkód. W prawie pracy funkcje wychowawcza i prewencyjna realizowane są w inny sposób.

Podnoszone w kasacji okoliczności związane z trudnym rynkiem pracy nie mogą być uwzględniane w ocenie wysokości kwoty, którą pozwany ma wyłożyć jako pokrycie kosztu przygotowania do innego zawodu, gdyż przedmiotem odszkodowania nie może być szkoda hipotetyczna. W tym wypadku chodzi o niedające się prze-

widzieć okoliczności mające wpływ na realizację planów życiowych związanych z ukończeniem studiów (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 1972 r., I CR 188/72 oraz z dnia 4 czerwca 1970 r., I PR 64/70, niepublikowane). W związku z tym, że Kodeks cywilny nie normuje formy, w jakiej zobowiązany do naprawienia szkody powinien wyłożyć sumę potrzebną na koszty przygotowania do innego zawodu, skarżący mógł sformułować - stosownie do charakteru przygotowania do innego zawodu i odpowiednio do wielu innych okoliczności jego przypadku - żądanie, by wyłożona suma nie miała charakteru jednorazowego, lecz przyznana była w formie świadczeń periodycznych. Skarżący takiego żądania jednak nie zgłosił. Zważyć przy tym należy, że roszczenie o pokrycie kosztów przekwalifikowania zawodowego nie wyczerpuje pełnej kompensaty szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, a art. 444 § 1 zdanie drugie k.c. jedynie egzemplifikuje rodzaje i sposoby pełnej kompensaty szkody, realizowanej przede wszystkim w formie renty.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 393¹² k.p.c.).

=====